

Effectiveness of Favorable Academic Social Behaviors Training on the Academic Engagement and Buoyancy of Secondary High School Male Students

Amir Hooshang Mollahoseini¹, Mohammad Ali Nadei^{2*}, Ilnaz Sajadian³

1. Ph.D. Student in Psychology, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

2. Assistant Professor, Department of Psychology, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

3. Assistant Professor, Department of Psychology, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran

(Received: July 22, 2020; Accepted: November 24, 2020)

Abstract

The present study was conducted with the purpose of investigating the effectiveness of favorable academic social behaviors training on the academic engagement and buoyancy of secondary high school male students. The present study was quasi-experimental with pretest, posttest and control group design. The statistical population of the present study included 12045 secondary high school male students in academic year 2019-20. 50 students were selected through convenient sampling method and they were randomly accommodated into experimental and control groups (25 students in the experimental group and 25 students in the control groups). The experimental group received the ten ninety-minute interventions of favorable academic social behaviors training (researcher-made) during two-and-a-half months. The applied questionnaires in this study included academic engagement questionnaire (Fredericks, Blumenfeld and Paris, 2004) and academic buoyancy (Martin and March, 2008). The data were analyzed through ANCOVA method. Results revealed that favorable academic social behaviors training has significant effect on the academic engagement and buoyancy of secondary high school male students ($p < 0.001$) in a way that this intervention succeeded in the improvement of the students' academic engagement and buoyancy. Findings of the present study implied that favorable academic social behaviors training can be used as an efficient training to improve the students' academic engagement and buoyancy through employing concepts such as positive interaction, accountability, following teacher's guidance, interpersonal skills, problem-solving communication, academic self-efficacy and attempt to develop.

Keywords: Academic buoyancy, Academic engagement, Favorable academic social behaviors training, Social behaviors.

* Corresponding Author, Email: mnadi@khuisf.ac.ir

اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و

پایستگی تحصیلی دانش آموزان پسر دوره متوسطه دوم

امیر هوشنگ ملاحسینی^۱، محمدعلی نادى^{۲*}، ایلناز سجادیان^۳

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
۲. دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران
۳. دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۰۱؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۰۴)

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم انجام گرفت. پژوهش حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری مطالعه حاضر کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر قم در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ به تعداد ۱۲۰۴۵ نفر بودند. در این پژوهش تعداد ۵۰ دانش‌آموز با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و با گمارش تصادفی در گروه‌های آزمایش و گواه گمارده شدند (۲۵ دانش‌آموز در گروه آزمایش و ۲۵ دانش‌آموز در گروه گواه). گروه آزمایش مداخله آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی (محقق ساخته) را طی دو و نیم ماه در ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای دریافت کردند. پرسشنامه‌های پژوهش شامل پرسشنامه اشتیاق تحصیلی فردریکز، بلومفیلد و پاریس (۲۰۰۴)، و پایستگی تحصیلی مارتین و مارش (۲۰۰۸) بود. داده‌های پژوهش به شیوه تحلیل کوواریانس تجزیه و تحلیل شد. نتایج نشان داد آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم تأثیر معنادار دارد ($P < 0.001$). بدین صورت که این مداخله توانسته به بهبود اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان منجر شود. بر اساس یافته‌ها، آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی با بهره‌گیری از مفاهیمی مانند تعامل مثبت، مسئولیت‌پذیری، پیروی از راهنمایی‌های معلم، ارتباط بین‌فردی، مهارت حل مسئله، خودکارآمدی تحصیلی و تلاش برای پیشرفت می‌تواند به عنوان یک آموزش کارآمد برای بهبود اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

واژگان کلیدی: اشتیاق تحصیلی، آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی، پایستگی تحصیلی، رفتارهای اجتماعی.

مقدمه

موفقیت در تحصیل از مهم‌ترین دغدغه‌های نظام آموزشی در تمامی جوامع است. پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان هر جامعه نشان‌دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه دستیابی به هدف و توجه به نیازهای فردی است (پاتوین، گالارد و بیامونت^۱، ۲۰۲۰). محیط آموزشی و قوانین مربوط به آن، انتظارات متفاوت از دوران پیشین، آغاز زندگی پرتلاطم دوران بلوغ و ورود به دنیای نوجوانی و شکل‌گیری روابط انسانی و صمیمانه، شرایط نوینی هستند که نیازمند اتخاذ و راهبردهای جدید است (فرنی^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). تعلیم و تربیت در بسیاری از جوامع، سرمایه‌گذاری بلندمدت محسوب می‌شود که به بهای چشم‌پوشیدن و صرف‌نظرکردن از رشد کوتاه‌مدت دیگر امکانات جامعه حاصل می‌شود؛ اما با توجه به اینکه هزینه فردی و اجتماعی که به ازای مشکلات تحصیلی پرداخت می‌شود، بسیار گزاف است، تفکر حکم می‌کند که سرمایه‌ها و نیروهای به کار گرفته شده در تعلیم و تربیت به گونه‌ای برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی شوند تا بتوان به این هدف مهم نائل آمد (کور و بروکس^۳، ۲۰۱۸). با وجود این، همواره کودکان و نوجوانان در دوران تحصیل با چالش‌ها، موانع و فشار روانی که معمولاً جزئی از واقعیت زندگی روزمره در مدارس است، روبه‌رو می‌شوند که می‌تواند بر عملکرد تحصیلی آن‌ها تأثیر بگذارد و این تجارب ناموفق باعث ایجاد نگرش منفی نسبت به خود و محیط پیرامون‌شان می‌شود و آن‌ها را از نیل به این هدف مهم باز می‌دارد (گاتزکا^۴، ۲۰۲۱). بر این اساس بررسی و شناخت مسائل حوزه دانش‌آموزی به‌عنوان مهم‌ترین و اساسی‌ترین سرمایه‌های انسانی آینده جامعه اهمیت بسزایی دارد (ژا، کینسون و وانگ^۵، ۲۰۱۸). در فرایند فعالیت تحصیلی دانش‌آموزان عواملی وجود دارد که می‌تواند عملکرد تحصیلی را تحت تأثیر قرار داده و سبب شود تا آنان عملکرد تحصیلی بالاتری را از خود به نمایش گذارند. از

1. Putwain, Gallard & Beaumont
2. Fernie
3. Cor & Brocks
4. Gatzka
5. Zhu, Kinson & Wang

جمله این عوامل می‌توان به اشتیاق تحصیلی^۱ اشاره کرد (صیدیق، گوچیو و والس^۲، ۲۰۲۰). اشتیاق تحصیلی می‌تواند با ایجاد انگیزه به تحصیل و علاقه‌مندی به محیط آموزشی، سبب شود تا دانش‌آموزان نسبت به فرایند تحصیلی خود، احساس مسئولیت بیشتری کنند؛ همان‌طور که دانش‌آموزانی که اشتیاق تحصیلی داشته باشند، توجه و تمرکز بیشتری بر مسائل و موضوعات یادگیری دارند، به قوانین و مقررات مدرسه تعهد بیشتری نشان می‌دهند، از انجام رفتارهای ناسازگارانه و نامطلوب اجتناب می‌کنند و در آزمون‌ها عملکرد بهتری دارند (اسچلنبرگ و بایلیس^۳، ۲۰۱۵؛ کلوسن و بوتیلیر^۴، ۲۰۱۷). اشتیاق منجر به جهت‌گیری تحصیلی دانش‌آموزان، حمایت از فرایند مثبت و جهت‌دار تحصیلی به‌جای تلاش برای حذف مشکلات موجود در فرایند تحصیلی، رشد علمی و سلامت روانی دانش‌آموزان می‌شود. اشتیاق تحصیلی به کمیت و کیفیت انرژی جسمانی و روانی دانش‌آموزان اطلاق می‌شود که می‌تواند منجر به بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان شود (عباسی و همکاران، ۱۳۹۴؛ ژانگ، کین و رن^۵، ۲۰۱۹). این مفهوم به کیفیت تلاشی اشاره دارد که دانش‌آموزان صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کنند تا به صورت مستقیم در دستیابی به نتایج مطلوب نقش داشته باشند (چانگ، لی، بیون، سنونگ و لی^۶، ۲۰۱۶). اشتیاق تحصیلی شامل سه بعد جذب، نیرومندی و وقف خود است. ویژگی برجسته جذب که به تمرکز و غرق‌شدن در فعالیت‌های تحصیلی اشاره دارد (شلنکر^۷، شلنکر و شلنکر، ۲۰۱۳)، این است که وقت برای فراگیر سریع می‌گذرد، به‌طوری‌که فرد گذر زمان را تشخیص نمی‌دهد و به‌سختی می‌تواند از کار خود جدا شود. بعد نیرومندی، به سطوح بالای انرژی و خاصیت ارتجاعی بودن ذهن فراگیر هنگام انجام امور درسی که دانش‌آموز طی آن، تلاش قابل‌ملاحظه‌ای در انجام تکالیف خود نشان می‌دهد، اشاره دارد. سومین

1. Academic engagement
2. Siddiq, Gochyyev & Valls
3. Schellenberg & Bailis
4. Closson & Boutilier
5. Zhang, Qin, Ren
6. Chang
7. Schlenker

مؤلفه اشتیاق تحصیلی، وقف خود در فعالیت تحصیلی است که با درگیری شدید روانی شخص نسبت به وظایف تحصیلی مشخص می‌شود. این بعد، نوعی دل‌بستگی تحصیلی است و به‌عنوان درجه‌ای که فرد از لحاظ روانی خود را وابسته و متعهد به امور تحصیلی خود می‌داند، تعریف شده است (کتونن^۱ و همکاران، ۲۰۱۶).

متغیر دیگری که نقشی پررنگ در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان دارد، پایستگی تحصیلی^۲ است (ویلز و هافمیر^۳، ۲۰۱۹). پایستگی که فرایند پویای روان‌شناختی به شمار می‌رود، در موقعیت‌های مختلف زندگی به ویژه مواقع بحرانی، پاسخ‌های افراد را تحت تأثیر قرار داده و با مهار احساسات، عواطف و هیجان‌ها، سبب عملکرد بهتر آن‌ها را در این موقعیت‌ها می‌شود. این فرایند سازگاری موفق با شرایط ناگوار را در افراد افزایش داده (مارتین و مارش^۴، ۲۰۰۹) و باعث می‌شود فرد با گذر از شرایط تنش‌زا، پیامدهای سالم روان‌شناختی و محیطی را تجربه کند (تلاپک^۵ و همکاران، ۲۰۱۷). پایستگی با حفظ تعادل روان‌شناختی در موقعیت‌های مختلف، سبب بهبود سازگاری اجتماعی و سلامت روانی افراد می‌شود. پایستگی باعث تقویت احساس همدلی و گسترش رابطه اجتماعی افراد با دیگران می‌شود و بنابراین، توانش‌های عملکردی و ارتباطات اجتماعی آنان ارتقا یافته و قادر خواهند بود بر مشکلات و گرفتاری‌ها فائق آمده و زندگی خود را مدیریت کنند (بامن^۶ و همکاران، ۲۰۱۹). موریسون و آلن^۷ (۲۰۰۷) پایستگی تحصیلی را احتمال بالای موفقیت در مدرسه با وجود شرایط چالش‌برانگیز و تهدیدآمیز ناشی از صفات، شرایط و تجارب اولیه تعریف کرده است. پایستگی تحصیلی تنها محدود به دانش‌آموزان دارای پیشینه و شرایط نامطلوب نیست، بلکه همه دانش‌آموزان در فرایند تحصیلی خود، سطوحی از عملکرد ضعیف، ناملايمات، چالش‌ها و شکست‌ها

1. Ketonen
2. Academic buoyancy
3. Wills & Hofmeyr
4. Martin & Marsh
5. Tlapek
6. Backmann
7. Morrison & Allen

را تجربه می‌کنند (هوال، رابرت و مانسینی^۱، ۲۰۱۸). شواهد تجربی نشان می‌دهد افراد با پایستگی بالا در مواجهه با موقعیت‌های تنیدگی‌زا بیشتر از راهبردهای مقابله‌ای سازش یافته استفاده می‌کنند. علاوه بر این، پایستگی رابطه مثبت با عاطفه مثبت، حرمت خود و خود راهبری، هیجان‌های پیشرفت مثبت و انگیزش پیشرفت دارد (مسی، گلینکی و بورگ^۲، ۲۰۰۶). همچنین، پژوهش واکسمن، گری و پاردون^۳ (۲۰۰۳) نشان داد که دانش‌آموزان دارای پایستگی سطح بالایی از حمایت آموزشی از معلمان و دوستان دریافت می‌کنند، از آمدن به مدرسه لذت می‌برند، در فعالیت‌های آموزشی درگیر می‌شوند، مشکلات و تعارض‌های کمتر در روابط بین‌گروهی با دیگر دانش‌آموزان دارند و تعارض و مشکلات خانوادگی کمتری را تجربه می‌کنند.

روش‌های آموزشی و درمانی مختلفی در جهت بهبود اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان به کار گرفته شده است. بسته آموزشی که می‌تواند در جهت بهبود اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان استفاده شود، بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی^۴ است. ارتباط اجتماعی خوب و مهارت‌های اجتماعی در محیط تحصیلی دارای نقشی برجسته در سلامت روانی و موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان به شمار می‌رود (استان و بلدین^۵، ۲۰۱۴). برنامه آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب می‌تواند کیفیت ارتباط نوجوانان را با برطرف ساختن جنبه‌های آسیب‌پذیری اجتماعی و تحصیلی بهبود بخشد، چنانکه نتایج پژوهش محمدی گرکانی، درتاج و کیامنش (۱۳۹۸)، شریعت باقری و نیک‌پور (۱۳۹۷)، علامه و همکاران (۱۳۹۷)، رادمنش و سعدی‌پور (۱۳۹۶)؛ علامه (۱۳۹۵)، مولر و سیهاس^۶ (۲۰۱۹)، هافمن و مولر^۷ (۲۰۱۸)، آور^۸ (۲۰۱۸)، و شین و کیم^۹ (۲۰۱۸) نشان داده است برخورداری از مهارت و رفتار مطلوب اجتماعی سبب بهبود عملکرد تحصیلی،

1. Howell, Roberts & Mancini
2. Meece, Glienke & Burg
3. Waxman, Gray & Padron
4. Favorable academic social behaviors
5. Stan & Beldean
6. Moeller & Seehuus
7. Hofmann & Müller
8. Over
9. Shin & Kim

ارتباطی، اجتماعی و فردی می‌شود. رفتارهای اجتماعی برای نوجوانان دارای منافع بسیاری مانند سلامت روان، بهبود عملکرد تحصیلی و موفقیت در برقراری ارتباط با بزرگسالان است. در حالی که عدم برخورداری از چنین مهارت‌هایی نتایج منفی مانند بزهکاری و مشکلات روان‌شناختی به همراه دارد (صدری دمیرچی و اسماعیلی قاضی و لوئی، ۱۳۹۵). رفتارهای اجتماعی مطلوب استعدادی است که باعث بروز رفتارهایی می‌شود که به صورت مثبت یا منفی تقویت می‌شوند، این مهارت می‌تواند در روابط دانش‌آموزان با دیگران و همچنین، با محیط تحصیلی نتایج مثبت و موفقیت‌آمیزی به وجود آورد. رفتارهای اجتماعی مطلوب شامل مهارت در تشخیص خصوصیات گروه، مهارت در ارتباط‌گیری با گروه، مهارت گوش دادن، مهارت همدردی و مهارت در ارتباط غیرکلامی با یکدیگر است (جنابادی، ۱۳۹۵؛ عبدالعلیان و فرهنگی، ۱۳۹۵). اغلب کودکان و نوجوانان که دارای اختلالات رفتاری نامطلوب هستند، دارای احساسات منفی بوده و با دیگران بدر رفتاری می‌کنند. آنان در بیشتر موارد توسط معلمان و همکلاسی‌ها طرد شده و در نتیجه فرصت‌های آموزشی آن‌ها کاهش می‌یابد (ایشک، عابدین و باکر^۱، ۲۰۱۴). بنابراین، به منظور اینکه دانش‌آموزان با مشکلات رفتاری در همه موقعیت‌های کلاس درس موفق باشند، باید رفتارهای اجتماعی مطلوب ضروری برای برآورده کردن انتظارات معلمان و همسالان دارا باشند (شایان و احمدی قتاب^۲، ۲۰۱۲؛ دینبیل^۳ و همکاران، ۲۰۱۳).

در ضرورت پژوهش حاضر باید بیان کرد مؤلفه‌های تحصیلی همچون اشتیاق و پایستگی تحصیلی دارای نقشی انکارناپذیر در آینده تحصیلی دانش‌آموزان هستند که ضروری است با مداخلات آموزشی مناسب، آن‌ها را افزایش داد تا از این رهگذر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان و همچنین عملکرد اجتماعی و تحصیلی آن‌ها نیز شتاب بیشتری پیدا کند. حال با توجه به اهمیت مؤلفه‌های اشتیاق و پایستگی تحصیلی در دانش‌آموزان و لزوم به کارگیری روش‌های مداخله‌ای و آموزشی مناسب و به‌هنگام و از سوی دیگر، با مشاهده کارآمدی مهارت‌ها و رفتارهای اجتماعی مطلوب در بهبود مؤلفه‌های روان‌شناختی، ارتباطی، رفتاری و تحصیلی دانش‌آموزان و در عین حال

1. Ishak, Abidin & Bakar
2. Shayan & Ahmadi Gatab,
3. Dinnebeil

عدم انجام پژوهشی مشابه پژوهش حاضر، این پژوهش درصدد پاسخ به این سؤال بود که آیا آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم تأثیر معنادار دارد؟

روش‌شناسی پژوهش

طرح پژوهش حاضر از نوع نیمه‌آزمایشی با پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه گواه بود. جامعه آماری مطالعه حاضر کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه دوم شهر قم در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ به تعداد ۱۲۰۴۵ نفر بود. ۵۰ دانش‌آموز با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب و به صورت تصادفی در گروه‌های آزمایش و گواه قرار گرفتند (۲۵ دانش‌آموز در گروه آزمایش و ۲۵ دانش‌آموز در گروه گواه). شیوه انتخاب نیز بدین صورت بود که از بین نواحی آموزش و پرورش شهر قم، آموزش و پرورش ناحیه ۴ به صورت در دسترس انتخاب شد. سپس از بین آموزشگاه‌های دوره دوم متوسطه پسرانه این ناحیه، دو آموزشگاه انتخاب شد. هر یک از این آموزشگاه‌ها یک کلاس دوازدهم داشتند. بر این اساس، کلاس دوازدهم یک آموزشگاه برای گروه آزمایش و دیگری برای گروه گواه در نظر گرفته شد. سپس، دانش‌آموزان دو گروه بر اساس ویژگی‌هایی نظیر سن، معدل، میزان تحصیلات والدین و میزان درآمد خانواده همسان‌سازی شدند. با در نظر گرفتن همسان‌سازی گروه‌ها، تعداد ۲۵ دانش‌آموز برای هر گروه آزمایش و گواه در نظر گرفته شد. گروه آزمایش مداخله آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی (محقق ساخته) را طی دو و نیم ماه در ۱۰ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای دریافت کردند، در حالی که دانش‌آموزان حاضر در گروه گواه از دریافت این مداخله در جریان انجام پژوهش بی‌بهره بودند. ملاک‌های ورود به پژوهش شامل دانش‌آموز دوره دوم متوسطه، جنسیت پسر، حضور تمام‌وقت در آموزشگاه، عدم وجود آسیب‌های روان‌شناختی مزمن همچون اضطراب و افسردگی (با توجه به خوداظهاری و مشاهده پرونده مشاوره‌ای)، نداشتن بیماری جسمی حاد و مزمن و اعلام رضایت و آمادگی برای شرکت در پژوهش بود. همچنین، ملاک‌های خروج از پژوهش شامل داشتن بیش از دو جلسه غیبت، عدم همکاری و انجام ندادن تکالیف مشخص شده در کلاس، عدم تمایل به

ادامه حضور در فرایند انجام پژوهش و بروز حوادث پیش‌بینی نشده بود. ابزار پژوهش شامل پرسشنامه‌های زیر بود:

پرسشنامه اشتیاق تحصیلی (AEQ)^۱: پرسشنامه استاندارد اشتیاق تحصیلی توسط فردریکز، بلومنفیلد و پاریس^۲ (۲۰۰۴) طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۱۵ گویه است و با یک مقیاس لیکرت پنج‌درجه‌ای (هرگز: یک تا همیشه: نمره ۵)، با سؤالاتی مانند «من در کلاس توجه می‌کنم؛ وقتی سر کلاس هستم فقط تظاهر می‌کنم که فعال هستم» اشتیاق تحصیلی را می‌سنجد. سؤالات ۱ و ۲ و ۳ و ۴ مربوط به خرده‌مقیاس اشتیاق رفتاری و سؤالات ۵ و ۶ و ۷ و ۸ و ۹ و ۱۰ مربوط به اشتیاق عاطفی و سؤالات ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ و ۱۴ و ۱۵ نیز مربوط به خرده‌مقیاس اشتیاق شناختی است. حداقل نمره این پرسشنامه ۱۵ و حداکثر نمره ۷۵ است. نمره بین ۱۵ تا ۲۵: میزان اشتیاق تحصیلی در حد پایینی است؛ نمره بین ۲۵ تا ۵۰: میزان اشتیاق تحصیلی در حد متوسطی است؛ و نمره بالاتر از ۵۰: میزان اشتیاق تحصیلی در حد بالایی است. در پژوهش عباسی و همکاران (۱۳۹۴) قابلیت اعتماد پرسشنامه از روش همسانی درونی بالای ۰٫۷۰ به دست آمده است. همچنین، روایی محتوایی آن نیز ۰٫۸۹ محاسبه شد. میزان قابلیت اعتماد این ابزار در پژوهش گنجی و همکاران (۱۳۹۵) با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰٫۷۷ محاسبه شد. قابلیت اعتماد مقیاس‌های اشتیاق شناختی، اشتیاق عاطفی، اشتیاق رفتاری و نمره کل پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ به ترتیب ۰٫۸۱، ۰٫۷۸، ۰٫۷۹ و ۰٫۸۰ محاسبه شد.

مقیاس پایستگی تحصیلی (ABQ)^۳: مقیاس پایستگی تحصیلی توسط مارتین و مارش (۲۰۰۸) تهیه شده است. این پرسشنامه دارای ۶ سؤال است که در طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت از کاملاً موافقم تا کاملاً مخالفم (کاملاً موافقم: ۵؛ تا حدی موافقم: ۴؛ بی‌نظر: ۳؛ تا حدی مخالفم: ۲ و کاملاً مخالفم: ۱) طراحی شده است. حداکثر نمره ۳۰ و حداقل نمره ۶ است. هر قدر نمره بیشتر باشد، میزان پایستگی تحصیلی بیشتر است. روایی این پرسشنامه در تحقیقات قبلی توسط اساتید این حوزه تأیید شده است. همسانی درونی این پرسشنامه در تحقیقات مارتین و مارش (۲۰۰۸) از طریق ضریب

1. Academic Engagement Questionnaire
2. Fredericks, Blumenfeld & Paris
3. Academic Buoyancy Questionnaire

آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۹ برآورد شده است. در تحقیق کریمی قرطمانی (۱۳۹۱) همسانی درونی پایستگی تحصیلی از طریق آلفای کرونباخ برای کل مقیاس ۸۷ درصد و روایی ملاکی همگرا با استفاده از همبستگی با پرسشنامه اشتیاق تحصیلی ۵۶/۸ درصد گزارش شده است. همسانی درونی این مقیاس در پژوهش حاضر با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۵ محاسبه شد. اجرای پژوهش به این صورت بود که پس از اخذ مجوزهای لازم و انجام فرایند نمونه‌گیری (مطابق با آنچه بیان شد)، دانش‌آموزان انتخاب‌شده (۵۰ دانش‌آموز) در گروه‌های آزمایش و گواه گمارده شدند (۲۵ نفر در گروه آزمایش و ۲۵ نفر در گروه گواه). گروه آزمایش بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی را در ۱۰ جلسه طی دو نیم ماه به صورت هفته‌ای یک جلسه ۹۰ دقیقه‌ای دریافت کردند. در حالی که افراد حاضر در گروه گواه هیچگونه مداخله‌ای را در طول پژوهش دریافت نکرده و در انتظار دریافت مداخلات حاضر بود. برای رعایت اخلاق در پژوهش رضایت دانش‌آموزان برای شرکت در برنامه مداخله کسب و از کلیه مراحل مداخله آگاه شدند. همچنین، به افراد گروه گواه اطمینان داده شد که آنان نیز پس از اتمام فرایند پژوهشی این مداخلات را دریافت خواهند کرد. همچنین، به هر دو گروه اطمینان داده شد که اطلاعات آن‌ها محرمانه باقی می‌ماند و نیازی به درج نام نیست.

شرح تدوین بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی نیز بدین شکل بود: در فاز اول، قسمت کیفی مطالعه با استفاده از روش تحلیل مضمون استقرایی و مبتنی بر نظریه آرتراید-استرلینگ (۲۰۰۱) استفاده گرفت که مراحل انجام آن به شرح زیر است:

پس از شناسایی مضامین پایه، سازمان‌دهنده و فراگیر، شبکه مضامین تشکیل شد و اعتبار شبکه بر اساس فرمول هولستی محاسبه شد. بر این اساس، یعنی مبتنی بر مضامین فراگیر و سازمان‌دهنده محتوای جلسات بسته آموزشی تدوین و آماده شد. پس از انجام فاز اول پژوهش و شناسایی مؤلفه‌ها بسته آموزشی مبتنی بر مضامین استخراج شده تدوین شد. در فاز دوم، به منظور تعیین اعتبار بسته آموزشی این فاز دارای مرحله تأیید روایی محتوایی بود. به این شرح برای بررسی روایی درونی پژوهش بسته آموزشی تدوین شده (بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی) به ۸

متخصص آشنا به این حوزه ارائه شد و ضمن درخواست مطالعه و اظهار نظر راجع به ساختار، فرایند و محتوای هر یک از جلسات در قالب پرسشنامه نظرسنجی که همراه بسته آموزشی تدوین شده فوق‌الذکر در اختیار هر یک از متخصصان قرار گرفت. علاوه بر این در این مرحله یک فرم اظهار نظر باز پاسخ به منظور ارائه پیشنهادات و نظرات اصلاحی هر یک از متخصصان در جهت ارتقای محتوا، ساختار و فرایند بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی ارائه شد. در گام بعد نظرات تخصصی متخصصان جمع‌آوری و نظرات اصلاحی آن‌ها درباره بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی اعمال شد. پس از این فرایند، بسته آموزشی به همراه فرم نظرسنجی نهایی و محاسبه ضریب توافق متخصصان درباره فرایند، ساختار و محتوای بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی مجدداً به متخصصان تحویل و پس از انجام اصلاحات نهایی، بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی تدوین شد. روایی محتوایی این بسته آموزشی ۰/۸۷ محاسبه شد.

جدول ۱. خلاصه جلسات بسته آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی

عنوان و شماره جلسه	اهداف جلسه	محتوای تکالیف جلسه به صورت خلاصه
جلسه اول: آشنایی	- برقراری ارتباط بین آموزش‌دهنده، فراگیر، معرفی و مشخص کردن اهداف بسته آموزشی - ارائه و معرفی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی	پس از معرفی آموزش‌دهنده به فراگیران، توضیحات مقدماتی در مورد اهمیت رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی و تأثیر آن بر ارتقاء و تقویت موفقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، مهارت‌هایی را که قرار است در جلسات آینده آموزش داده شود، تشریح می‌شود. در پایان جلسه از فراگیران خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح‌شده در این جلسه در منزل مطالعه بیشتر و تمرین کنند.
جلسه دوم: سازگاری اجتماعی، تعامل مثبت، مشارکت، مسئولیت‌پذیری	- معرفی و آشنایی فراگیران با سازگاری اجتماعی - مشارکت در گروه‌های یادگیری - آشنایی در خصوص تعامل مثبت - آگاهی از مسئولیت‌پذیری	مرور مختصر موارد مطرح‌شده در جلسه قبل. در خصوص سازگاری تحصیلی به‌عنوان مسیر موفقیت تشریح و آموزش و تکالیف مورد نظر ارائه شد. در این جلسه تعامل و انطباق با شرایط مختلف آموزش داده شد. در مورد همکاری گروهی و مشارکت در گروه‌های یادگیری آموزش داده شد. همچنین، درباره وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری آموزش‌های لازم مطرح شد. درباره بلوغ و آگاهی اجتماعی و نقش آن در سازگاری هم آموزش و تکالیف لازم مطرح شد. در پایان جلسه از فراگیران خواسته می‌شود تا در مورد مهارت‌های مطرح‌شده در این جلسه در منزل مطالعه بیشتر و تمرین کنند.

عنوان و شماره جلسه	اهداف جلسه	محتوای تکالیف جلسه به صورت خلاصه
جلسه سوم: پذیرش دیگران، پیروی از راهنمایی‌های معلم و رعایت قوانین و هنجارهای مدرسه	- آشنایی با هنجارهای تحصیلی، آموزش - پذیرش و رعایت حقوق اجتماعی همسالان	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. پذیرش، احترام گذاشتن به دیگران به خصوص اولیای آموزشی مدرسه به عنوان یک الگوی اجتماعی - رفتاری ارائه شد. احترام و ارتباط مناسب با معلمان در کلاس و مدرسه آموزش داده شد. در این جلسه نحوه رعایت آداب و قوانین و هنجارهای تحصیلی، آموزشی مدرسه و آموزش داده شد. در پایان جلسه از فراگیران خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح شده در منزل مطالعه و تمرین کنند.
جلسه چهارم: همدلی، ارتباط بین فردی و مهربانی تحصیلی	- دانش‌آموزان همدلی را به عنوان یک مهارت بیاموزند. - مهربانی‌های تحصیلی را تمرین می‌کنند - مهارت ارتباط بین فردی را یاد بگیرند.	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. مهارت همدلی و درک مشکلات دیگران در جامعه و مدرسه آموزش داده شد. مراقبت از دیگران به عنوان یک رفتار اجتماعی مطلوب در مدرسه مطرح شد. مهارت بین فردی و مثبت‌اندیشی به عنوان یک سرمایه اجتماعی آموزش داده شد. توجه و اهمیت به نیازهای دیگران در مدرسه به عنوان یک رفتار مثبت اجتماعی آموزش داده شد. در پایان تکالیف لازم در خصوص رفتارهای اجتماعی مطلوب در این جلسه ارائه شد.
جلسه پنجم: حمایت تحصیلی، اجتماعی، رفتارهای یاری‌رسان	- حمایت‌های تحصیلی از دوستان در مدرسه جامعه را بیشتر می‌شناسند. - آشنایی دانش‌آموزان با شیوه‌های حمایت اجتماعی از یکدیگر. - آشنایی با رفتارهای یاری‌رسان	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. ارتقا و آموزش شیوه‌های کمک‌های تحصیلی و رفتارهای یاری‌رسان تحصیلی انجام شد. تقویت دوستی‌های آموزشگاهی به عنوان یک رفتار مثبت تحصیلی. حمایت و پشتیبانی دانش‌آموزان از یکدیگر به عنوان یک رفتار مثبت تشریح شد. در پایان، از فراگیران خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح شده در منزل مطالعه و تمرین کنند.
جلسه ششم: قدردانی، سپاسگزاری، بخشش، هدیه دادن	- آشنایی فراگیران با تأثیر قدردانی و بخشش در روابط مثبت اجتماعی - آشنایی با اهمیت سپاسگزاری و هدیه دادن	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. آموزش قدردانی و بخشش به دانش‌آموزان از معلمان، هم‌سالان و دوستان به صورت رفتاری و عملکردی و نگاه مثبت به این موضوع برای تقویت روابط همدلانه. احسان و نیکوکاری را به عنوان یک رفتار اجتماعی مطلوب آموزش داده شد. توجه به دیگران هم یک رفتار مثبت تلقی و آموزش داده شد. در پایان جلسه از فراگیران خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح شده در منزل مطالعه و تمرین کنند.

عنوان و شماره جلسه	اهداف جلسه	محتوای تکالیف جلسه به صورت خلاصه
جلسه هفتم: مهارت حل مسئله، اعتماد به نفس تحصیلی	- آشنایی فراگیران با مهارت حل مسئله - تقویت و ارتقای اعتماد به نفس دانش‌آموزان در جهت و راستای یادگیری. - ارتقای خودپنداره مثبت در یادگیری‌های تحصیلی، اجتماعی.	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. آموزش شیوه‌های حل مسئله و ارائه تکالیف جهت استفاده از این راهبرد. شناخت و شکوفایی استعدادها همراه با راه‌کارهای جدید آموزش داده شد. تقویت مهارت اعتماد به نفس و ارتقای آن توسط ارائه راهکارهای عملیاتی برای پذیرش سختی‌های تحصیلی و غیرمنتظرانه. آشنایی بیشتر دانش‌آموزان با توانمندی‌ها و مهارت‌های اجتماعی برای رسیدن به هدف‌ها و آرامش تحصیلی در مدرسه. در پایان جلسه، از فراگیران خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح شده در منزل مطالعه و تمرین کنند.
جلسه هشتم: انعطاف‌پذیری، خودکارآمدی تحصیلی	- آشنایی دانش‌آموزان با خودآگاهی و توانمندی‌های خود - پذیرش و کنار آمدن با مشکلات مدرسه و جامعه - شناخت خودکارآمدی و استفاده از آن در برنامه‌ریزی‌های تحصیلی آینده	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. آموزش مهارت انعطاف‌پذیری برای پذیرش دیگران همراه با احترام، آموزش‌های لازم برای شناخت توانمندی‌های مؤثر و مفید دانش‌آموزان جهت موفقیت تحصیلی، آموزش مهارت خودآگاهی، ارائه تکالیف جهت خودآگاهی بیشتر و شناخت از نقاط ضعف و قوت خود و انعطاف‌پذیری، شناخت و معرفی تجربیات موفق دیگران و استفاده از آن‌ها، نگاه مثبت به توانمندی‌های و تجربیات. در پایان جلسه از فراگیران خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح شده در منزل مطالعه و تمرین کنند.
جلسه نهم: هوش اجتماعی، بهزیستی تحصیلی	- آشنایی دانش‌آموزان با مبانی هوش اجتماعی و استفاده از آن در تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای آموزشی - تقویت مهارت‌های بهزیستی تحصیلی در دانش‌آموزان	مرور مختصر موارد مطرح شده در جلسه قبل. آموزش دانش‌آموزان با هوش هیجانی، اجتماعی و نحوه استفاده از آن. افزایش آگاهی‌های اجتماعی جهت زندگی مؤثر. آموزش مدیریت احساسات، رفتار و گفتار به‌عنوان یک رفتار مثبت اجتماعی. آموزش تقویت هوش اجتماعی و استفاده از آن در مدرسه. آموزش بهزیستی تحصیلی به دانش‌آموزان جهت آگاهی‌بخشی اجتماعی. در پایان جلسه از فراگیران خواسته شد تا مهارت‌های مطرح شده را در منزل مطالعه و تمرین کنند.
جلسه دهم: تلاش برای پیشرفت، امید به آینده، رفتارهای صادقانه	- تبیین فرایند تلاش و اهمیت و تأثیر آن در موفقیت‌های تحصیلی، اجتماعی - آموزش شناخت دیدگاه مثبت به آینده - آشنایی با رفتارهای صادقانه و منصفانه	آموزش‌های لازم جهت پذیرش، تلاش برای یادگیری‌های بیشتر جهت پیشرفت در تحصیلات. آموزش نگاه مثبت به تحصیل و موفقیت‌ها در آینده، آموزش رفتارهای صادقانه و منصفانه به‌عنوان یک رفتار اجتماعی مطلوب، در پایان جلسه خواسته شد تا در مورد مهارت‌های مطرح شده در منزل مطالعه و تمرین کنند.

در این پژوهش برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و استنباطی استفاده شده است. در سطح آمار توصیفی از میانگین و انحراف استاندارد و در سطح آمار استنباطی از آزمون شاپیرو-ویلک برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها، آزمون لوین برای بررسی برابری واریانس‌ها و همچنین از تحلیل کوواریانس برای بررسی فرضیه پژوهش استفاده شد. نتایج آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های جمعیت‌شناختی نشان داد دانش‌آموزان حاضر در هر دو گروه آزمایش و گواه در رشته علوم تجربی مشغول تحصیل بودند. علاوه بر این دانش‌آموزان دارای ۱۸ سال سن بودند. میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای وابسته پژوهش در مراحل پیش‌آزمون، پس‌آزمون و پیگیری، به تفکیک دو گروه آزمایش و گواه، در جدول ۲، ارائه شده است.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار اشتیاق و پایستگی تحصیلی در دو گروه آزمایش و گواه در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون

مؤلفه‌ها	گروه‌ها	پیش‌آزمون		پس‌آزمون	
		میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار
اشتیاق تحصیلی	گروه آزمایش	۴۳/۱۶	۸/۸۴	۵۵/۵۶	۸/۲۴
	گروه گواه	۳۸/۰۸	۷/۸۰	۴۰/۲۸	۶/۷۲
پایستگی تحصیلی	گروه آزمایش	۲۲/۵۲	۴/۵۲	۲۹/۱۲	۴/۰۵
	گروه گواه	۲۱/۵۲	۶/۸۱	۲۱/۴۸	۴/۴۷

برای بررسی پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها، از آزمون لوین استفاده شده است. نتایج نشان داده است در مرحله پس‌آزمون در متغیرهای اشتیاق و پایستگی تحصیلی پیش‌فرض همگنی واریانس‌ها برقرار بوده است ($P > 0.05$). نتایج آزمون باکس برای بررسی همسانی ماتریس‌های واریانس-کوواریانس نشان داد در مرحله پس‌آزمون پیش‌فرض ماتریس‌های واریانس-کوواریانس نیز برقرار بوده است ($P > 0.05$). علاوه بر این، نتایج آزمون شاپیرو ویلک نشان داد پیش‌فرض نرمال بودن

توزیع نمونه ای داده ها در متغیرهای اشتیاق و پایستگی تحصیلی در گروه‌های آزمایش و گواه در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون برقرار است ($P > 0.05$). در نهایت، نتایج در بررسی پیش‌فرض همگنی شیب خط رگرسیون مشخص شد تعامل پیش‌آزمون با متغیر گروه‌بندی در مرحله پس‌آزمون در متغیرهای اشتیاق و پایستگی تحصیلی معنادار نبوده است ($P > 0.05$). این بدان معناست که فرض همگنی شیب خط رگرسیون در متغیرهای اشتیاق و پایستگی تحصیلی برقرار بوده است.

جدول ۳. نتایج تحلیل کوواریانس برای بررسی اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان

منبع تغییر	متغیر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معناداری	اندازه اثر	توان
اشتیاق تحصیلی	اثر پیش‌آزمون	۲۸,۷۸	۱	۲۸,۷۸	۰,۵۰	۰,۴۸	۰,۰۱	۰,۱۰
	اثر متغیر مستقل	۲۴۹۹,۹۸	۱	۲۴۹۹,۹۸	۴۳,۷۳	۰,۰۰۰۱	۰,۵۱	۱
	خطا	۲۶۸۶,۴۱	۴۷	۵۷,۱۵				
	کل	۱۲۰۴۵۰	۵۰					
پایستگی تحصیلی	اثر پیش‌آزمون	۴۴,۰۵	۱	۴۴,۰۵	۲,۴۹	۰,۱۲	۰,۰۵	۰,۳۴
	اثر متغیر مستقل	۶۹۲,۹۶	۱	۶۹۲,۹۶	۳۹,۲۰	۰,۰۰۰۱	۰,۴۸	۱
	خطا	۸۳۰,۸۲	۴۷	۱۷,۶۷				
	کل	۳۳۶,۰۹	۵۰					

با توجه به نتایج جدول ۳، ارائه متغیر مستقل (آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی) توانسته منجر به ایجاد تفاوت معنادار میانگین نمرات متغیرهای وابسته (اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان) در مرحله پس‌آزمون در سطح خطای ۰,۰۵ شود. بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت با کنترل متغیر مداخله‌گر (پیش‌آزمون)، میانگین نمرات متغیرهای اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان با ارائه آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی دچار تغییر معنادار شده است. برای تغییر نیز بدان صورت بوده است که آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی توانسته منجر به افزایش اشتیاق و پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان شود. مقدار تأثیر آموزش رفتارهای اجتماعی

مطلوب تحصیلی بر میزان اشتیاق و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان به ترتیب ۰/۵۱ و ۰/۴۸ بوده است. این بدان معناست که به ترتیب، ۵۱ و ۴۸ درصد تغییرات متغیرهای اشتیاق و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان توسط ارائه متغیر مستقل (آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی) تبیین می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم انجام گرفت. یافته اول پژوهش بیان می‌کند آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی منجر به بهبود معنادار اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم در مرحله پس‌آزمون شده بود. یافته حاضر همسو با نتایج پژوهش محمدی گرکانی، درتاج و کیامنش (۱۳۹۸)؛ شریعت باقری و نیک‌پور (۱۳۹۷) و هافمن و مولر (۲۰۱۸) بود. همان‌طور که محمدی گرکانی، درتاج و کیامنش (۱۳۹۸) با بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی-عاطفی بر روی مؤلفه‌های عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر نشان دادند که مؤلفه‌های آموزش مهارت‌های اجتماعی-عاطفی بر مؤلفه‌های عملکرد تحصیلی (خودکارآمدی، برنامه‌ریزی، تأثیرات هیجانی، فقدان کنترل پیامد و انگیزش) مؤثر است. شریعت باقری و نیک‌پور (۱۳۹۷) نیز با آزمون تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی-ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری و سازگاری دانش‌آموزان نشان دادند این مداخله به بهبود مسئولیت‌پذیری و سازگاری دانش‌آموزان شده بود.

در تبیین یافته حاضر مبنی بر اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم باید بیان کرد آموزش‌های مبتنی بر مهارت‌ها و رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر عواملی متمرکز هستند که سبب بهبود مؤلفه‌های مرتبط با عملکرد تحصیلی می‌شوند (هافمن و مولر، ۲۰۱۸). همان‌طور که در خلال آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی پذیرش، احترام گذاشتن به دیگران به‌خصوص اولیای آموزشی مدرسه به‌عنوان یک الگوی اجتماعی-رفتاری ارائه می‌شود. احترام و ارتباط مناسب با معلمان در کلاس و مدرسه و رعایت آداب و قوانین و هنجارهای تحصیلی، آموزشی مدرسه سبب می‌شود تا دانش‌آموزان رفتارهای هنجارمند مرتبط با تحصیلی را در خود نهادینه کرده و از انجام آن لذت ببرند. علاوه بر

این، در این جلسات قدردانی و بخشش از معلمان، هم‌سالان و دوستان به‌صورت رفتاری و عملکردی و نگاه مثبت به این موضوع برای تقویت روابط همدلانه مورد توجه قرار گرفت. این فرایند سبب می‌شود تا دانش‌آموزان نسبت به محیط تحصیلی و آموزشی، نگرشی مثبت پیدا کرده و از بودن در این فضا راضی باشند. حضور همراه با لذت در محیط تحصیلی نیز به بهبود اشتیاق تحصیلی در دانش‌آموزان منجر می‌شود. علاوه بر این در این برنامه آموزشی دوستی‌های آموزشگاهی به‌عنوان یک رفتار مثبت تحصیلی و حمایت و پشتیبانی دانش‌آموزان از یکدیگر به‌عنوان یک رفتار مثبت مورد توجه جدی قرار گرفت. همان‌طور که دانش‌آموزان بتوانند دوستی‌های آموزشگاهی خود را گسترش داده و از این طریق دلبستگی و اشتیاق بیشتری را نسبت به آموزشگاه و تحصیل از خود به نمایش گذارند. در تبیین دیگر می‌توان بیان نمود که در آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی به فراگیران مهارت حل مسئله، تقویت و ارتقای اعتماد به نفس دانش‌آموزان در جهت و راستای یادگیری و ارتقای خودپنداره مثبت در یادگیری‌های تحصیلی و اجتماعی آموزش داده می‌شود. با دقت در مبانی نظری این مفاهیم می‌توان اشاره کرد که مهارت حل مسئله می‌تواند در جهت حل مشکلات دانش‌آموزان در محیط یادگیری و شکل‌گیری اشتیاق تحصیلی بسیار مفید باشد. چرا که در دیدگاه مبتنی بر حل مسئله، اعتقاد بر این است که بروز ناسازگاری در هر محیطی (همچون محیط تحصیلی) به دلیل فقدان مهارت‌های تفکر حل مسئله است. چرا که افراد دارای ناسازگاری، مهارت و توانایی لازم برای استفاده از راه‌حل‌های منطقی و مؤثر را ندارند و نمی‌توانند یک تعامل صحیح و منطقی از خود بروز دهند. حال با استفاده از مهارت حل مسئله در خلال جلسات آموزشی رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی، دانش‌آموزان چگونگی حل مشکلات مربوط به محیط تحصیلی و مدیریت خود، بدون برخوردهای هیجانی را فرا گرفته و می‌توانند با بهره‌گیری از مهارت‌های حل مسئله، مشکلات مربوط به تحصیل، محیط مربوط به آن و تعارضات با دیگر دانش‌آموزان را حل کرده و بر این اساس می‌توان اشتیاق تحصیلی بالاتری را از آن‌ها مشاهده کرد.

یافته دوم پژوهش نشان داد آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی به بهبود معنادار پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم در مرحله پس‌آزمون منجر شده بود. یافته حاضر همسو با نتایج پژوهش علامه (۱۳۹۵)، رادمش و سعدی‌پور (۱۳۹۶)، علامه و همکاران

(۱۳۹۷)، شین و کیم (۲۰۱۷)، و آور (۲۰۱۸) بود. همان‌طور که رادمش و سعدی‌پور (۱۳۹۶) با بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی در انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر تهران نشان داد که آموزش مهارت‌های اجتماعی منجر به بهبود انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان می‌شود. همچنین، علامه و همکاران (۱۳۹۷) با آزمون تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی مبتنی بر گروه‌بندی مهارت بر شایستگی اجتماعی دانش‌آموزان پسر پرخاشگر نشان دادند این مداخله منجر به بهبود شایستگی اجتماعی دانش‌آموزان پسر پرخاشگر می‌شود.

در تبیین یافته حاضر مبنی بر اثربخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر پایستگی تحصیلی دانش‌آموزان، مطابق با نظر علامه و همکاران (۱۳۹۷) می‌توان بیان کرد آموزش‌های مبتنی بر رفتارها و مهارت‌های اجتماعی در مدارس می‌تواند تأثیر مثبتی بر بهبود عملکرد روان‌شناختی، اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان بر عهده داشته باشد. همان‌طور که در همین برنامه آموزشی رفتارهای اجتماعی بر آموزش مهارت انعطاف‌پذیری برای پذیرش دیگران همراه با احترام، آموزش‌های لازم برای شناخت توانمندی‌های مؤثر و مفید دانش‌آموزان برای موفقیت تحصیلی، آموزش مهارت خودآگاهی، ارائه تکالیف به منظور خودآگاهی بیشتر و شناخت از نقاط ضعف و قوت خود و انعطاف‌پذیری، شناخت و معرفی تجربیات موفق دیگران و استفاده از آن‌ها، نگاه مثبت به توانمندی‌های و تجربیات تاکید می‌شود. این فرایند سبب می‌شود تا دانش‌آموزان شناخت کافی از خود پیدا کرده، و با شناخت نقاط ضعف خود تلاش کنند تا آن را مرتفع کنند. بر همین اساس آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی با برطرف کردن نقاط ضعف دانش‌آموزان و همچنین تمرکز بر مهارت حل مسئله می‌توان توان مقابله‌ای و پایستگی دانش‌آموزان را افزایش دهد. علاوه بر این، در این جلسات، مهارت اعتماد به نفس و ارتقای آن توسط ارائه راهکارهای عملیاتی برای پذیرش سختی‌های تحصیلی و غیرمنتظرانه در کانون توجه قرار گرفت. تقویت اعتماد به نفس سبب می‌شود تا دانش‌آموزان ادراک مثبت‌تر و قوی‌تری را نسبت به خود در مقابل چالش‌های مختلف همچون مشکلات تحصیلی احساس کرده و بر اساس آن پایستگی تحصیلی بیشتری را نیز گزارش کنند. علاوه بر این، می‌توان اشاره نمود که آموزش مهارت‌های اجتماعی مطلوب به دانش‌آموزان

کمک می‌کند تا به طور موفقیت‌آمیزی انتظارات معلمان را برآورده کرده، با مسائل محیط مدرسه و تعارضات بین‌فردی مواجه شده و با بسیاری از مسائل خاص این دوره، کنار بیایند. این فرایند نیز با کاهش متغیرهای آسیب‌رسان تحصیلی، با افزایش پایداری تحصیلی همراه است.

محدود بودن دامنه تحقیق به دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم شهر قم؛ عدم بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی و عدم مهار متغیرهای اثرگذار بر اشتیاق و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان از محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. بنابراین، پیشنهاد می‌شود برای افزایش قدرت تعمیم‌پذیری نتایج، در سطح پیشنهاد پژوهشی، این پژوهش در سایر استان‌ها و مناطق و جوامع دارای فرهنگ‌های متفاوت، دیگر جنسیت و پایه‌های تحصیلی، مهار عوامل ذکر شده و روش نمونه‌گیری تصادفی اجرا شود. با توجه به اثر بخشی آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی بر اشتیاق و پایداری تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه دوم، در سطح کاربردی پیشنهاد می‌شود آموزش رفتارهای اجتماعی مطلوب تحصیلی طی کارگاهی تخصصی به مشاوران و روان‌شناسان حاضر در مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی آموزش و پرورش، و همچنین، مشاوران مدارس آموزش داده شود تا آن‌ها با به‌کارگیری این مداخله برای دانشجو دانش‌آموزان، برای بهبود اشتیاق و پایداری تحصیلی آنان گامی عملی برداشته باشند.

منابع

- جنابآبادی، حسین (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر افزایش اعتماد به نفس کودکان دارای اختلال یادگیری کلامی و کودکان اختلال یادگیری غیر کلامی. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۲۶(۲)، ۷-۲۱.
- رادمنش، عصمت، و سعدی‌پور، اسماعیل (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی در انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر تهران، *روان‌شناسی مدرسه*، ۲۶(۲)، ۴۴-۶۳.
- شریعت باقری، محمدمهدی، و نیک‌پور، فاطمه (۱۳۹۷). تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی- ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری و سازگاری دانش‌آموزان. *روش‌ها و مدل‌های روان‌شناختی*، ۹(۳۲)، ۲۲۰-۲۰۳.
- صدری دمیرچی، اسماعیل، و قاضی ولوئی، فریبا (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی-هیجانی بر تنظیم شناختی هیجان و مهارت‌های اجتماعی کودکان دارای اختلال یادگیری خاص. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۵(۴)، ۸۶-۵۹.
- عباسی، مسلم، درگاهی، شهریار، پیرانی، ذبیح، و بنیادی، فرزانه (۱۳۹۴). نقش تعلل‌ورزی و خودتنظیمی انگیزشی در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانش‌جویان، *آموزش در علوم پزشکی*، ۱۵(۲۳)، ۱۶۰-۱۷۰.
- عبدالعلیان، مریم، و فرهنگی، عبدالحسین (۱۳۹۵). اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی بر خودپنداره و حساسیت اضطرابی دانش‌آموزان مبتلا به ناتوانی‌های یادگیری. *ناتوانی‌های یادگیری*، ۵(۴)، ۵۸-۴۳.
- علامه، عاطفه (۱۳۹۵). تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی بر پرخاشگری، خودکارآمدی در تعامل با همسالان و شایستگی اجتماعی دانش‌آموزان پسر دوره ابتدایی دارای رفتارهای پرخاشگرانه شهر اهواز. رساله دکتری، دانشگاه شهید چمران اهواز.

علامه، عاطفه، شهنی بیلاق، منیجه، حاجی یخچالی، علیرضا، و مهرابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۹۷). تأثیر آموزش مهارت‌های مطلوب اجتماعی مبتنی بر گروه‌بندی مهارت بر شایستگی اجتماعی دانش‌آموزان پسر پرخاشگر. *راهبردهای شناختی در یادگیری*، ۶(۱۱)، ۶۵-۴۵.

کریمی قرطمانی، ملیحه (۱۳۹۱). *بررسی رابطه بین پایستگی تحصیلی با ادراک خود و فراشناخت در دانش‌آموزان دختر و پسر مقاطع متوسطه شهر اصفهان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

گنجی، بی‌نشیر، توکلی، سمیرا، بنی‌اسدی شهربابک، فائزه، و اسدی، سکینه (۱۳۹۵). *بررسی رابطه بین اعتیاد به اینترنت و اشتیاق تحصیلی دانشجویان*. *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۹(۲)، ۱۵۰-۱۵۵.

محمدی گرکانی، آذر، درتاج، فریبرز، و کیامنش، علیرضا (۱۳۹۸). *اثربخشی آموزش مهارت‌های اجتماعی- عاطفی بر روی مؤلفه‌های عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر*. *آموزش و ارزشیابی*، ۱۲(۴۵)، ۱۳۳-۱۵۰.

- Backmann, J., Weiss, M., Schippers, M. C., & Hoegl, M. (2019). Personality factors, student resiliency, and the moderating role of achievement values in study progress. *Learning and Individual Differences*, 72, 39-48.
- Chang, E., Lee, A., Byeon, E., Seong, H., & Lee, S. M. (2016). The mediating effect of motivational types in the relationship between perfectionism and academic burnout. *Personality and Individual Differences*, 89, 202-210.
- Closson, L. M., & Boutilier, R. R. (2017). Perfectionism, academic engagement, and procrastination among undergraduates: The moderating role of honors student status. *Learning and Individual Differences*, 57, 157-162.
- Cor, M. K., & Brocks, D. R. (2018). Examining the relationship between prerequisite grades and types of academic performance in pharmacy school. *Currents in Pharmacy Teaching and Learning*, 10(6), 695-700.
- Dinnebeil, L. A., Sawyer, B. E., Logan, J., Dynia, J. M., Cancio, E., & Justice, L. M. (2013). Influences on the congruence between parents' and teachers' ratings of young children's social skills and problem behaviors. *Early Childhood Research Quarterly*, 28(1), 144-152.
- Fernie, B. A., Kopar, U. Y., Fisher, P. L., & Spada, M. M. (2018). Further development and testing of the metacognitive model of procrastination: Self-reported academic performance. *Affective Disorders*, 240, 1-5.
- Fredericks, J. A., Blumenfeld, P. C., & Paris, A. H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1), 59-109.
- Gatzka, T. (2021). Aspects of openness as predictors of academic achievement. *Personality and Individual Differences*, 170, 110-115.
- Hofmann, V., & Müller, C. M. (2018). Avoiding antisocial behavior among adolescents: The positive influence of classmates' prosocial behavior. *Adolescence*, 68, 136-145

- Howell, J. A., Roberts, L. D., & Mancini, V. O. (2018). Learning analytics messages: Impact of grade, sender, comparative information and message style on student affect and academic buoyancy. *Computers in Human Behavior*, 89, 8-15.
- Ishak, N. M., Abidin, M. H. Z., & Bakar, A. Y. A. (2014). Dimensions of social skills and their relationship with empathy among gifted and talented students in Malaysia. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 116, 750-753.
- Ketonen, E. E., Haarala-Muhonen, A., Hirsto, L., Hänninen, J. J., Wähälä, K., & Lonka, K. (2016). Am I in the right place? Academic engagement and study success during the first years at university. *Learning and Individual Differences*, 51, 141-148.
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2008). Academic buoyancy: Towards an understanding of students' everyday academic buoyancy. *Journal of School Psychology*, 46(1), 53-83.
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2009). Academic buoyancy and academic buoyancy: Multidimensional and hierarchical conceptual framing of causes correlates and cognate constructs. *Oxford Review of Education*, 35(3), 353-370.
- Meece, J. L., Glienke, B. B., & Burg, S. (2006). Gender and motivation. *School Psychology*, 44, 351-373.
- Moeller, R. W., & Seehuus, M. (2019). Loneliness as a mediator for college students' social skills and experiences of depression and anxiety. *Adolescence*, 37, 1-13.
- Morrison, M. G., & Allen, R. M. (2007). Promoting student buoyancy in school contexts. *Theory into Practice*, 46(2), 162-169.
- Over, H. (2018). The influence of group membership on young children's prosocial behavior. *Current Opinion in Psychology*, 20, 17-20.
- Putwain, D. W., Gallard, D., & Beaumont, J. (2020). Academic buoyancy protects achievement against minor academic adversities. *Learning and Individual Differences*, 83, 101-105.
- Schellenberg, B. J. I., & Bailis, D. S. (2015). Predicting longitudinal trajectories of academic passion in first-year university students. *Learning and Individual Differences*, 40, 149-155.
- Schlenker, B. R., Schlenker, P. A., & Schlenker, K. A. (2013). Antecedents of academic engagement and the implications for college grades. *Learning and Individual Differences*, 27, 75-81.
- Shayan, N., & Ahmadi Gatab, T. (2012). The Effectiveness of Social Skills Training on Students' Levels of Happiness. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 2693-2696.
- Shin, Y., & Kim, K. (2018). Data-centered persuasion: Nudging user's prosocial behavior and designing social innovation. *Computers in Human Behavior*, 80, 168-178.
- Siddiq, F., Gochyyev, P., & Valls, O. (2020). The role of engagement and academic behavioral skills on young students' academic performance—A validation across four countries. *Studies in Educational Evaluation*, 66, 100-106.
- Stan, C., & Beldean, I. G. (2014). The Development of Social and Emotional Skills of Students-ways to Reduce the Frequency of Bullying-type Events, Experimental Results. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 114, 735-743.
- Tlapek, S. M., Auslander, W., Edmond, T., Gerke, D., Schrag, R. V., & Threlfall, J. (2017). The moderating role of resiliency on the negative effects of childhood abuse for adolescent girls involved in child welfare. *Children and Youth Services Review*, 73, 437-444.
- Waxman, H., Gray, J., & Padron, Y. (2003). *Review of research on educational buoyancy* (Research Report No. 11). Santa Cruz, CA: Center for Research on Education, Diversity, & Excellence.

- Wills, G., & Hofmeyr, H. (2019). Academic buoyancy in challenging contexts: Evidence from township and rural primary schools in South Africa. *Educational Research*, 98, 192-205.
- Zhang, Y., Qin, X., & Ren, P. (2019). Adolescents' academic engagement mediates the association between Internet addiction and academic achievement: The moderating effect of classroom achievement norm. *Computers in Human Behavior*, 89, 299-307.
- Zhu, D., Kinson, L. H., & Wang, Q. (2018). Academic performance and financial forecasting performance: A survey study. *Behavioral and Experimental Finance*, 20, 45-51.

